

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

BALÁZSI József Attila

Afrika általános történelme

Eredeti közlés/Original publication:

kézirat (1983)

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.820

Dátum/Date: 2014. május 2. / May 2.

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

BALÁZSI József Attila: Afrika általános történelme, AHU MATT, 2014, pp.

1–7. old., No. 000.000.820, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

az Afrikai Kutatási és Kiadási Program archívumában / in Archive of the
African Research and Publication Program (Érd)

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, Afrika általános történelme, az UNESCO sorozat
ismertetése (1–8. kötet)

African research in Hungary, General History of Africa, review to the
UNESCO-series (Vols 1–8.)

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian,
Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

AFRIKA ÁLTALÁNOS TÖRTÉNELME

Balázsi J. Attila

Fenti címen az UNESCO hatalmas vállalkozásba kezdett: nyolc vaskos (700–800 oldalas) kötetben, 240 tudós bevonásával adja ki a Fekete Föld-rész történetét angol, arab, francia, hausza, portugál, spanyol és szuahéli nyelven. A 27 nyelvű UNESCO Courier ez évi májusi számában szemelvényeket közöl a 4. és a 7. kötetből.

Már megjelent:

1. Módszertan és Afrika előtörténete
2. Afrika ősi civilizációi

Előreláthatólag a nyáron jelenik meg:

4. Afrika a 12–16. században

További kötetek:

3. Afrika a 7–11. században
5. Afrika a 16–18. században
6. Afrika a 19. században 1880-ig
7. Afrika gyarmati sorban 1880–1935.
8. Afrika 1935-től

I. AFRIKA A 12–16. SZÁZADBAN

A NÖVEKEDÉS ÉS RAGYOGÁS NÉGY ÉVSZÁZADA

A gyarmatosítás előtti időkben Afrika nyugati és keleti partvidékén hatalmas birodalmak virágoztak, amelyek az iszlámnak köszönhetőek létüket. A Szudántól délre fekvő területeken ugyancsak gazdag királyságok jöttek létre: történetükről a régészeti kutatások révén egyre gazdagabb ismereteket szerzünk.

IFE – BENIN: KÉT KIRÁLYSÁG, EGY KULTÚRA

A mai Nigéria Oyo tartományában fekvő Ife (melyet még napjainkban is szent városnak tartanak a jorubák) a 11. századtól egy virágzó civilizáció fővárosa volt. A 12. század végén, 13. század elején az ifei művészek híres terrakotta fejeket és finom bronz alakokat készítettek; ezt a technikát átadták a Benini Királyságnak, amely a 13. században virágzásnak indult, és ahol a legmagasabb rendű bronzművészet fejlődött ki.

ZIMBABWE TITKAI

Dél-Afrika mélyén, távol az iszlám és a keresztény hatalmak befolyási övezetétől, a Zambézi medencéje és a Limpopo vidéke századokon át volt egy sor ragyogó civilizáció helyszíne; közülük is a legismertebb hagy Zimbabwe. A régészek, nyelvészek és antropológusok fáradhatatlan kutatása révén Nagy Zimbabwe ősi városa fokról fokra feltárja múltjának titkait.

KERESKEDELMI UTAK EURÓPÁBÓL CATHAYBA

Ebben az időszakban Afrika fontos szerepet játszott a kontinensek közti kapcsolatokban: kereskedelmi útjai a Földközi-tenger vidékét kötötték össze az Indiai-óceánnal és Ázsiával.

NYUGAT-AFRIKA LEGRÉGIBB METROPOLISZA

Mali egyik városa, Jenné közelében 1977-ben és 1981-ben folytatott ásatások tárták föl Jenné-jeno (szongai nyelven: Ősi Jenné) városát. Itt vezetett a Nyugat-Afrikát Észak-Afrikával összekötő aranyút. Az i. e. 3. században már emberi település állt ezen a helyen, s 800-ra tízezer lakosú nagyvárossá nőtt. 1150 körül a város lakosságának száma elérhette a hússzezret. 1400 táján elnéptelenedett, talán az új muzulmán elit határozott úgy, hogy máshová helyezi fővárosát.

II. AFRIKA IDEGEN URALOM ALATT 1880–1935

A GYARMATI KIHÍVÁS

Afrika történetében soha nem történt annyi alapvető változás, mint ebben az 55 évben. A legtragikusabb időszak 1890–1910 volt, amikor a Fekete Kontinens egésze idegen hatalmak uralma alá került.

TOLAKODÁS A TERÜLETEKÉRT

Az európai hatalmak egymást lefőzve próbáltak minél több területet elfoglalni az afrikai földrészből.

EGYENLŐTLEN HARC

Az európai gyarmatosítókkal szemben a bennszülöttek fegyverei szinte hatástalanok voltak.

ÉSZAK-AFRIKA: A HOSSZÚ HARC

Marokkó ugyan hosszú ideig sikeresen ellenállt a spanyol hódításnak, de végül az európai hatalmak túlerejével szemben tehetetlennek bizonyult.

NYUGAT-AFRIKA: HARC A TÚLÉLÉSÉRT

1880–1900 között Nyugat-Afrikában mind a francia, mind a brit gyarmatosítók igyekeztek megvetni lábukat. Samori Touré 1881-re hatalmas birodalmat hozott létre a mai Elefántcsontpart, Sierra Leone, a szudáni szavannák területén. Az erőviszonyok azonban nem tették lehetővé, hogy sokáig vezesse népét. A franciákat és az angolokat ravasz diplomáciai fogásaival sem sikerült egymásnak ugrasztania, s a jobb fegyverekkel ellátott franciák végül döntő vereséget mértek rá. Álmaik ekkor sem adta föl, keletre akart menni, hogy ott egy új afrikai államot hozzon létre, távol az európaiaktól. Egy váratlan rajtaütés során elfogták és Gabonba szállították. Itt hunyt el 1900-ban.

KELET-AFRIKA: DIPLOMÁCIA ÉS KIHÍVÁS

Kelet-Afrikában három erő küzdött egymással a hatalomért: a Zanzibári Szultánság, Németország és Nagy-Britannia. Az arabokat elsősorban a rabszolga-kereskedelem és az elefántcsont vonzotta. Az európaiak a „divide et impera” elv felhasználásával és erőszakkal igyekeztek minél mélyebbre hatolni az afrikai kontinensen.

A GYARMATI ÖRÖKSÉG

1935-ben a gyarmati rendszer öröknek és megbonthatatlannak tűnt – 45 évvel később Afrika területének több mint 90 %-a már fölszabadult az elnyomás alól.

A gyarmati kor örökségéről eltérő vélemények uralkodnak. Akadnak, akik szerint „egyrészt elnyomás és kizsákmányolás volt, másrészt viszont

a gyarmati kormányzat sokat tett az afrikaiak érdekében és fejlesztette Afrikát”.

Az igazság félúton van: a gyarmatosításnak nemcsak pozitív, de negatív vonásai is vannak. Az európai uralom előtti korszak állandó villongásokkal volt terhes, amit a gyarmatosítás megszüntetett: viszonylag békés időszak vette kezdetét. A számtalan apró birodalom, városállam, királyság helyén új, kijelölt határokkal bíró államok jelentek meg. A felszabadult államokban tovább fejlődött a modern jogrend; a gyarmati rend melléktermékeként életre kelt a pánafrikanizmus.

Ennél azonban jóval súlyosabbak a negatív következmények. A gyarmati iga lerázása után az egyik fő feladat az, hogy az elnyomás érzését fölszabadult nacionalizmussal helyettesítsék. A gyarmatosítók által létrehozott államalakulatokban a nemzetalkotás szintén egyike a legnehezebben megoldható problémáknak. A függetlenség kivívása után különleges feladat hárul a hadseregre is; az első állandó afrikai hadseregek a múlt század végén jöttek létre, s hosszú ideig a gyarmati rend fenntartása volt a feladatuk. Ezért jelentenek ma nem kis problémát az államok életében. Az afrikai államok sokáig meg voltak fosztva attól a lehetőségtől, hogy sorsukat saját maguk irányítsák. Éppen ezért az immár szabad országokban a fejlődés irányítását, a tervezést, a fejlett technológia beszerzését stb. csakis a saját kárukon tanulhatják meg.

A gazdasági életben is lépten-nyomon beleütközünk a múlt káros hatásába. Kialakult a pénzgazdálkodás, de a természeti kincsekkel nem rendelkező vidékeken a gyarmatosítók nem törődtek az iparfejlesztéssel. Az iparosítást teljesen elhanyagolták, sőt a helyi kézműipar is – amely azeelőtt virágzott – teljesen visszaszorult. Az anyaországok lassanként teljesen fölszámolták az Afrikán belüli kereskedelmet.

Új nagyvárosok jöttek létre, növekedett a munkalehetőségek száma. Mind az iszlám, mind a kereszténység újabb területeket hódított meg magának; nyugati típusú oktatási rendszert vezettek be. Mindehhez „lingua francá”-ra volt szükség, ez általában az anyaország nyelve, ill. annak pidginizált változata lett. A tanterveket a gyarmatosító hatalmak készítették, figyelmen kívül hagyva a helyi lehetőségeket, a város és a falu közötti eltérést stb. Éppen ezért gyakran a bennszülöttek vallási hitét, szokásrendszerét ásták alá, tabukat romboltak szét – ez gyökereiben rázta meg a több évszázados afrikai társadalmakat. Megoldandó probléma az írástudatlanság; az európai kultúrát elsajátító réteg elidegenedett saját, afrikai kultúrájáról, lenézte azt, egyedüli üdvöztőnek az európaiat kiáltva ki.

Afrika hossza történelmében a gyarmatosítás csupán egy rövid – de igen fontos politikai, gazdasági, társadalmi – epizód. A mai afrikai vezetők feladat a nem az, hogy leírják a gyarmatosítás korit, hanem inkább az, hogy megismerjék hatását, helyrehozzák hibáit és tévedéseit.

BALÁZSI J. ATTILA